

ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Побережець О.В., д.е.н., доцент,
Доценко С.О.

Одеський національний університет імені І.І.Мечникова

Процес реформування оплати праці в Україні розпочався в 1991 році ухваленням Закону України «Про підприємства в Україні»: підприємства набули права самостійно встановлювати форми, системи і розміри оплати праці, а також інші види доходів працівників, визначати фонд оплати праці без обмеження його зростання з боку державних органів. Декрет Кабінету Міністрів «Про оплату праці», ухвалений у 1992 році, заклав правову базу підготовленого й ухваленого в 1995 р. Закону України «Про оплату праці», з 1993 р. діє Закон України «Про колективні договори і угоди».

На основі цих законодавчих актів про перехід від централізованої організації заробітної плати до колективно-договірних принципів її регулювання були розроблені механізми встановлення розмірів мінімальної заробітної плати, державного і колективно-договірного регулювання оплати праці.

При цьому, враховуючи умови кризового стану економіки та інфляційні процеси, реформування оплати праці мало свої особливості. Починаючи з 1994 року в Україні проводилася стабілізаційна реформа заробітної плати, яка обмежувала її зростання на рівні 80% очікуваного темпу інфляції. Але на практиці виявилось, що номінальна заробітна плата, наприклад, за 1996-1999 рр. збільшилася на 40%, тоді як рівень інфляції за цей період становив 89%. Більше того, в 90-х роках практикувалося штучне обмеження зростання заробітної плати, що призвело до безпрецедентного зниження реальної заробітної плати порівняно з продуктивністю праці. Якщо за період з 1990 по 1999 рр. обсяг ВВП порівняно з цінами 1990 року знизився у 2,5 рази, продуктивність праці – у 1,44 рази, то реальна зарплата – у 3,8 рази. Питома вага фонду оплати праці у ВВП за той самий період знизилася у номінальному виразі з 43,3 до 24,3%, а в реальному – з 43,3 до 16,2%. Низька заробітна плата стала неспроможною виконувати свої функції, перетворилася на гальмо економічного розвитку [1].

Певні позитивні зрушення сталися лише в 2000 році, коли практично призупинилося падіння реальної заробітної плати. У цей час почали формуватися концептуальні основи реформи оплати праці випереджаючого типу. Так, в «Основних напрямках соціальної політики на період до 2004 року», схвалених Указом Президента України від 24 травня 2000 року № 717/2000, було зафіксовано завдання забезпечити випереджаюче зростання доходів населення.

Указом Президента України від 25 грудня 2000 року було схвалено Концепцію подальшого реформування оплати праці в Україні. Однією з її засад є забезпечення випереджаючого зростання номінальної заробітної плати порівняно з підвищенням споживчих цін. Для цього пропонується істотно збільшити рівень номінальної заробітної плати, запровадити ефективні механізми індексації заробітної плати, стримувати зростання цін на споживчі товари і послуги.

11 жовтня 2016 року профільний комітет Верховної Ради України розглядав розроблений Міністерством соціальної політики законопроект за номером 5130. Саме згаданий проект Закону має на меті підвищити вдвічі мінімальні заробітні плати – до 3200 гривень. Також він передбачає монетизацію пільг, поновлення регресних виплат, підняття зарплат вчителям та лікарям.

На сьогоднішній день при визначенні конкурентоспроможності економіки України наголошують на низькій вартості робочої сили. Таке твердження не відповідає поточним та стратегічним завданням соціально-економічного розвитку країни. Адже, це значно сприяє демотивації учасників ринку праці до підвищення професійно-кваліфікаційного рівня та призводить до зменшення можливостей використання людського потенціалу як конкурентної переваги, підвищення рівня конкурентоспроможності національної робочої сили. Також низький рівень заробітної плати веде за собою зменшення попиту населення, особливо на товари попереднього вибору, тому зменшує внутрішній попит на ринку.

Тому, реформування системи оплати праці повинно мати комплексний характер, охоплювати ринковий і неринковий сектори економіки. Основними напрямками реалізації відповідного механізму можуть бути:

– встановлення раціональних співвідношень між заробітною платою, підприємницьким прибутком і прибутком від власності;

– забезпечення раціонального співвідношення в оплаті праці працівників бюджетної та не бюджетної сфер;

– підвищення платоспроможного попиту на внутрішньому ринку;

– реструктуризацію валового внутрішнього продукту в частині підвищення питомої ваги заробітної плати (для порівняння: в розвинутих країнах світу рівень заробітної плати у ВВП становить 60-70%) .

Зміни у нормативному регулюванні оплати праці торкнуться наступного:

1) У бюджетній сфері мінімальна тарифна ставка (посадовий оклад) встановлюватиметься Кабінетом Міністрів України. У небюджетній сфері підприємства визначатимуть тарифні ставки самостійно у колективних договорах.

При цьому мінімальна тарифна ставка не може бути нижчою за прожитковий мінімум, встановлений для працездатних осіб на 1 січня календарного року.

2) *Заробітна плата або посадові оклади визначатимуть на основі мінімальної заробітної плати.* Пропонується визначати їх у співвідношенні до прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого на 1 січня календарного року.

3) *Встановлення гарантій забезпечення мінімальної заробітної плати:* розмір заробітної плати працівника за повністю виконану місячну (годинну) норму праці не може бути нижчим за розмір мінімальної заробітної плати.

При обчисленні розміру заробітної плати працівника для забезпечення її мінімального розміру *не враховуються доплати* за роботу в несприятливих умовах праці та підвищеного ризику для здоров'я, за роботу в нічний та надурочний час, роз'їзний характер робіт, премії до святкових і ювілейних дат.

Таким чином, реформування системи оплати праці представляє собою постійний процес вдосконалення основних елементів, які забезпечують дієвість механізму та враховують соціальні, економічні та демографічні аспекти державного регулювання даної сфери.

Література:

1. Концепція дальшого реформування в Україні від 25 грудня 2000 р. №1375/2000 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1375/2000>
2. Фінансовий портал МІНФІН [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/index/salary/>.
3. «Все про бухгалтерський облік» [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.vobu.com.ua/ukr/crib_categories/question/22.
4. Урядовий портал України [Електрон. ресурс]. Спосіб доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk>.

5. Побережець О.В. Ідентифікація та класифікація нематеріальних активів та проблеми їх визначення: [Електронний ресурс] / О.В. Побережець, К.В. Іванова // Економіка: реалії часу. – 2012. – № 2 (3). – С. 98-104. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2012/No2/98-104.pdf>.
6. Побережець О.В. Особливості обліку доходів і витрат від інвестиційної та інноваційної діяльності / О.В. Побережець // Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. Т. 1, вип. 2/2. – О.: Наука і техніка, 2014. – С. 91-99.
7. Побережець О.В. Оцінка методів планування результатів діяльності промислового підприємства / О.В. Побережець // Економіка. Фінанси. Право. – 2016. – № 3/2. – С. 33-39.
8. Poberezhets O.V. Forming analytical tools for objective performance assessment industrial enterprises / O.V. Poberezhets // Odesa National University Herald. – Series: Economy. – 2016. – Volume 21. Issue 1. – P. 142-147. (0,85 д.а.).
9. Побережець О.В. Аналітичне забезпечення оперативного та стратегічного планування економічних результатів діяльності промислового підприємства / О.В. Побережець, Ю.М. Сафонов // Економічний вісник університету – ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. Сковороди. – 2016. – № 28/1. – С. 67-77.
10. Масленніков Є.І. Концептуальна модель контролінгу в системі управління фінансовою стійкістю промислового підприємства / Є.І. Масленніков // Економіка. Фінанси. Право. – 2014. - № 11/1. – С. 42-45.
11. Масленніков Є.І. Теоретичні аспекти системи внутрішньогосподарського контролю інноваційної діяльності промислового підприємства / Є.І. Масленніков, М.С. Яценко // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2015. – № 4 (20). – С. 198-202. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n4.html>.
12. Філіппова С.В. Бюджетування як механізм управління розвитком машинобудівного підприємства [моногр.] / С.В. Філіппова, М.О. Ананська – Луганськ: Вид-во «Ноулідж», 2013. – 206 с.
13. Філіппова С.В. Вибір системи оподаткування та організація податкового обліку суб'єктами малого підприємництва – юридичними особами на засадах альтернативності [моногр.] / С.В. Філіппова, М.О. Ананська, . – Донецьк: Вид-во «Ноулідж» (донецьке відділення), 2013. – 120 с.
14. Філіппова С.В. Особливості процесу комерціалізації інноваційних розробок промислового підприємства [моногр.] / С.В. Філіппова, Ю.В. Ковтуненко. – Луганськ: Вид-во «Ноулідж», 2013. – 214 с.